

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

« _ » 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

за освітньою програмою професійного спрямування

«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА**

ЮЖНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

Виконавець:

Студент ФЕУП

Ржевський Валерій Валерійович

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Доброва Наталя Василівна

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
1.1. Визначення терміну «бізнес-середовище територіальної громади».....	7
1.2. Фактори, які формують бізнес-середовище територіальної громади.....	17
1.3. Показники, які визначають бізнес-середовище територіальної громади.....	28
РОЗДІЛ 2. ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ПОТОЧНОГО СТАНУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ЮЖНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
2.1. Загальна характеристика бізнес-середовища Южненської територіальної громади в умовах війни.....	32
2.2. Оцінка сучасного стану бізнес-середовища Южненської територіальної громади.....	39
2.3. Розробка SWOT-аналізу Южненської територіальної громади.....	53
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ЮЖНЕНСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
3.1. Визначення напрямів перспектив розвитку бізнес-середовища ЮТГ.....	61
3.2. Обґрунтування розвитку портової інфраструктури після закінчення бойових дій.....	70
3.3. Розробка прогнозу розвитку бізнес-середовища Южненської територіальної громади.....	77
ВИСНОВКИ.....	85
Список використаних джерел.....	89
Додатки.....	96

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з найважливіший напрямків економічного розвитку в нашій країні – це окремі територіальні громади, на які треба звертати особливу увагу, а саме на їх розвиток, адже розвиток приємного бізнес – середовища територіальних громад вкрай важливий для формування нашої країни. Адже, якщо не буду зроблена система діяльності бізнес-структур у правильному ключі, то ми не зможемо вирішувати чимало проблем у різних сферах, наприклад: соціально – економічні проблеми, прискорення перебудови нашої економіки у післявоєнному періоді, повернення багатьох людей нашої держави із-за кордону, забезпечення великої кількості населення пенсійного віку, конкурувати з товарами аналогами з будь – якої іншої країни, зробити доходи наших територіальних громад вище, аніж вони були до цього, прискорити їх розвиток у економічному, соціальному рівню, забезпечити наші ринки товарами, які будуть мати більш високі стандарти, аніж зараз, задля підвищення конкуренції, зробити потрібну кількість робочих місць задля людей, зменшити рівень безробіття по всій країні, який на даний момент занадто високий, зробити наш бізнес – клімат більш привабливіший для іноземних інвесторів, зробити рівень корупції на порядок нижчим, аніж він є зараз, ефективно використовувати наші природні ресурси, яких дуже багато.

Задля поліпшення бізнес – середовища у громаді треба призначати нових людей, міняти наш менталітет та давати дорогу молоді, яка наразі є дуже перспективною і може зробити багато чого з досвіду, який вона побачила у останні роки з боку. Треба давати місця у міських радах місця людям, які хочуть щось зробити для територіальної громади та її бізнес – середовища, а не тим, хто хоче бити байдики.

Проблеми розвитку бізнес-середовища територіальних громад розглядалися в наукових роботах українських і зарубіжних дослідників. Серед науковців насамперед слід виділити наукові публікації таких авторів,

як: Градюк Н.М., Борщ Г.А, Вакуленко В.М., Гринчук Н.М., Карпінський Б.А, Комарницька Г.О., Сидич О.В. Сментина Н.В. та інші.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти розвитку бізнес-середовища на місцевому рівні, розробка варіантів розвитку Южненської територіальної громади.

Для досягнення поставленої мети визначені завдання:

- 1) дослідження терміну «бізнес-середовище територіальної громади»;
- 2) дослідити фактори, які формують бізнес-середовище територіальної громади;
- 3) визначити показники, які визнають бізнес-середовище територіальної громади;
- 4) надати загальну характеристику бізнес-середовища Южненської територіальної громади в умовах війни;
- 5) провести оцінку сучасного стану бізнес-середовища Южненської територіальної громади;
- 6) обґрунтування плану розвитку Южненської територіальної громади;
- 7) визначення напрямів перспектив розвитку бізнес-середовища ЮТГ;
- 8) економічне обґрунтування розвитку портової інфраструктури після закінчення бойових дій;
- 9) розробка прогноз розвитку бізнес-середовища Южненської територіальної громади.

Предмет дослідження – є теоретичні, методичні та практичні питання забезпечення ефективності розвитку Южненської територіальної громади.

Об’єкт дослідження – процес розробки напрямів перспектив розвитку бізнес-середовища Южненської територіальної громади.

Методи дослідження. Для виконання завдань кваліфікаційної роботи були використані загальні методи наукового дослідження, графічні методи – для наочного відображення показників, а також методи синтезу та угруповань. Використано статистичні методи для аналізу бізнес –

середовища Южненської територіальної громади та інтегральні методи оцінки проектних ризиків.

Інформаційна база дослідження. Закони України, наукові праці українських і закордонних вчених з питань розвитку бізнес-середовища територіальних громад; матеріали кон'юнктурних досліджень аналітичних компаній, офіційні статистичні матеріали, законодавчі та нормативні документи, наукова література, періодичні видання та Інтернет-джерела.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел (54 найменування). Загальний обсяг роботи становить 98 сторінок. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 9 рисунків.

Публікації та апробація результатів дослідження.

Результати дослідження апробовані на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи» (22-23 вересня 2023 року).

Доброва Н.В., Ржевський В.В. Доля Одеського Припортового заводу після початку повномасштабної війни. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22-23 вересня 2023 р.). Одеса, 2023. 610 с. С. 97-99.

ВИСНОВКИ

Проведені в кваліфікаційній роботі дослідження теоретичних, методичних та прикладних аспектів розвитку сприятливості бізнес-середовища Южненської територіальної громади дозволили отримати такі висновки.

1. В економічній літературі є різні визначення терміну «бізнес-середовище територіальної громади». На наш погляд, найбільш доцільним є визначення бізнес-середовища територіальної громади як умови і фактори, що впливають на підприємницьку діяльність та бізнес-середовище в конкретній територіальній громаді. Це включає в себе усі складові, які можуть впливати на успішність бізнесу, такі як правові норми, регулювання, економічні умови, доступність ресурсів, інфраструктура, рівень конкуренції, готовність та кваліфікація робочої сили, доступність фінансування та багато інших чинників. Це визначення максимально розкриває значення терміну «бізнес-середовище територіальної громади»

2. Основними факторами, які формують бізнес-середовище територіальної громади є: правове середовище; економічне середовище; соціокультурне середовище; інфраструктура; технологічне середовище; конкуренція та ринкові можливості; доступність робочої сили; підтримка від місцевих влад; екологічні фактори; соціальна інфраструктура

3. Основними показниками, які визначають бізнес-середовище територіальної громади є: економічні показники; регуляторні показники; податкові показники; інфраструктурні показники; соціальні показники; екологічні показники; інші показники.

4. Бізнес-середовище Южненської територіальної громади в умовах війни характеризується дуже слабким у порівнянні з рівнем мирного часу, Під час війни бізнес був зосереджений на житті та здоров'ї працівників, необхідності захисту виробничих потужностей, виробництві та реалізації продукції, яка б забезпечила економічне виживання нашої країни. З початком

повномасштабної війни в Україні підприємства Одеської області були повністю або частково реорганізовані. Вони перейшли від пошиття звичайного одягу до виробництва військової форми та елементів, необхідних для військового формування, а також почали виробляти предмети першої необхідності та фортифікаційні споруди. Це дуже допомогло країні вижити і забезпечити населення та армію всім необхідним

5. Проведений аналіз бізнес-середовища Южненської територіальної громад показує, що її нинішній потенціал готовий до повного відновлення невдовзі після перемоги, адже Южненська територіальна громада, навіть наразі має багато сильних сторін та вже працює над недоліками під час війни і досить вдало. Навіть в умовах війни Южненська територіальна громада залучає інвестиції іноземних донорів у будівництво, яке потрібно.

6. Сформований SWOT-аналіз Южненської територіальної громади свідчить, що сильними сторонами ЮТГ є: вигідне географічне розташування, розвинута порто-промислова інфраструктура з потужним транспортним потенціалом, високі економічні досягнення та фінансова спроможність громади, наявність великих промислових потужностей, наявний природно-рекреаційний потенціал, інвестиційна привабливість громади, сприятливі агрокліматичні умови для розвитку сільського господарства, освоєння альтернативних джерел електричної енергії, позитивна демографічна ситуація в громаді, висока частка працездатного населення, сучасна міська інфраструктура та розгалужена комунальна інфраструктура на території міста, високий рівень надання освітніх послуг, наявна мережа закладів культури, наявна матеріально-технічна база медичних закладів, розвинута спортивна інфраструктура, широкий спектр соціальної допомоги в громаді, уніфіковані адміністративні послуги, що надаються через ЦНАП.

Слабкими сторонами діяльності ЮТГ є: необхідність проведення берего-укріплення та інженерного втручання для збільшення пляжної території громади, відсутність генеральних планів с.Сичавки та с.Кошари, відсутність інженерної інфраструктури в рекреаційній зоні с.Сичавки,

аварійні мережі водопостачання сіл громади, відсутність каналізації, відсутність резервних інженерних мереж в громаді, відсутність транспортного сполучення в усіх напрямках громади, відсутність розвинутої туристичної інфраструктури, енергозалежність громади, високі ціни на енергоносії, недостатня кількість енергогенеруючих потужностей, залежність від імпорту сировини та обладнання для промислового виробництва, значний обсяг реалізації сировинної продукції низької глибини переробки, зовнішня конкуренція та слабка конкурентоздатність вітчизняної продукції, зношеність доріг місцевого значення, виснаження та втрата родючості ґрунтів, низький рівень екологічної освіти та культури населення, відсутність власних очисних споруд господарсько-побутових та зливових вод, несанкціоновані сміттєзвалища на території громади, ускладнення екологічної ситуації через значний рівень навантаження на навколишнє середовище, наявність великих підприємств хімічної та харчової галузей, забруднення водних басейнів громади, відсутність закладів професійно-технічної освіти, відсутність КСЗІ (комплексної системи захисту інформації) персональних даних.

7. Основними напрямками розвитку бізнес-середовища Южненської територіальної громади є: інноваційний розвиток та покращення бізнес-середовища, підтримка малого та середнього підприємництва, покращення іміджу міста та залучення активних інвесторів, співпраця з великими компаніями у наданні підтримки місцевим громадам (інформаційна, комунікаційна та матеріально-технічна підтримка), систематичне покращення економіки та інфраструктури.

8. Після закінчення військових дій необхідно розвивати портову інфраструктуру Южненської територіальної громади. З цієї метою були розроблені основні напрями розвитку портової інфраструктури Південного порту, а саме: відновлення та модернізація портової інфраструктури, створення нових об'єктів, здатних задовольнити існуючий попит на портові послуги, проведення оперативного днопоглиблювальних робіт (підтримання

заданих глибин і навігаційних розмірів) акваторії порту Південний, реалізація проектів з підвищення рівня безпеки та охорони об'єктів і портових споруд, на які поширюється воєнний стан.

9. Розроблений прогноз розвитку бізнес-середовища Южненської територіальної громади свідчить, що економічна ситуація у Южненській територіальній громаді у 2023 році ще зазнає економічні втрати через повномасштабну війну, але вже у 2024 році має зростання економічних показників, вже наразі залучає кошти для будівництва нових великих підприємств, відновлює інвестиційну привабливість громади та є однією із найперспективніших громад держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децентралізація влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/>. (дата звернення: 19.09.2023)
2. Соціальна відповідальність підприємств в умовах становлення громадянського суспільства в Україні. URL: http://www.re.gov.ua/re201102/re201102_143_GradiukNM.pdf (дата звернення: 19.09.2023)
3. Дилеми правової держави. URL: https://dt.ua/LAW/-dilemi_pravovoyi_derzhavi-78762.html (дата звернення: 19.09.2023)
4. Карпінський Б.А. Функціонування міст – важлива складова державотворчого патріотизму нації. *Науковий вісник Мукачівського державного університету* : зб. наук. праць. Сер.: Економіка. Мукачєво : «Мукачів. ДУ». 2016. Вип. 1(5). С. 228-236.
5. Комарницька Г.О. Регіональна урбанізація : монографія. Львів : Вид-во ЛДФА; Кам'янець-Подільський. 2015. 175 с.
6. Місцевий економічний розвиток. URL: <https://www.-mled.org.ua/> (дата звернення: 19.09.2023)
7. Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи. URL: <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/273/files/a41c0d22-af8e-4e5c-b072-e08dde12cdc8.pdf> (дата звернення 20.09.2023)
8. Бюджетна децентралізація як фактор забезпечення фінансової автономії регіонів і формування самодостатніх громад. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/1184477cfe14b1a0b3d7485c43c363d0.pdf> (дата звернення: 20.09.2023)
9. Осіб-платників земельного податку закликають відзвітувати до 20 лютого включно. URL: <https://old.loda.gov.ua/news?id=56332> (дата звернення: 20.09.2023)

10. Місцеві програми територіальних громад: проблеми нормативно-правового забезпечення. URL: https://lb.ua/blog/observatory_democracy/480269_mistsevi_programi_teritorialnih_.html (дата звернення: 20.09.2023)
11. Місцевий економічний розвиток: підтримка та стимулювання: VIII Український муніципальний форум. URL: https://www.mled.org.ua/media/-docs/Book_for_8_AUC_-_Municipal_Forum_-_12_July_2012_-_Ukr.pdf. (дата звернення: 20.09.2023)
12. Україна займає 20-те місце у світі та 11-те місце в Європі за площею сільськогосподарських угідь, зайнятих під органічним виробництвом. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-zajmaye-20-te-misce-u-sviti-ta-11-te-misce-v-yevropi-za-ploshcheyu-silskogospodarskih-ugid-zajnyatih-pid-organichnim-virobnictvom-olga-trofimceva> (дата звернення: 21.09.2023)
13. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади). URL: <https://portal.rada.gov.ua/>. (дата звернення: 21.09.2023)
14. У грі чи поза грою. URL: https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/u-gri-chi-poza-groyu-298148_.html (дата звернення: 25.09.2023)
15. Сидич О.В. Діагностика інноваційного потенціалу підприємств. *Економіка і регіон*. Полтава: НТУ. 2005. № 3 (6). С. 87-91.
16. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/LED_Guide_2014_UKR.pdf (дата звернення: 25.09.2023)
17. Економічні показники. URL: <https://youcontrol.com.ua/articles/yaki-pokaznyky-zabezpechuiut-yakisnyy-analiz-rynkv/> (дата звернення: 27.09.2023)
18. Регуляторні показники. URL: <https://hvylya.net/analytics/238227-regulyatorni-goydalki-navkolo-tarifiv-na-rozpodil-energiji-abo-sistemni-zmini-v-zabezpechenni-energiyeyu> (дата звернення: 28.09.2023)

19. Податкові показники. URL:<https://balance.ua/news/archive/nuansy-utochneniya-pokazateley-prilogeniya-2-k-nalogovoy-deklaracii-po-nds> (дата звернення: 30.09.2023)

20. Інфраструктурні показники. URL: <https://logistics-ukraine.com/2020/12/04/%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D1%96%D0%BD%D1%84%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%80/> (дата звернення: 30.09.2023)

21. Соціальні показники. URL:<https://minfin.com.ua/ua/2017/12/11/31392337/> (дата звернення: 30.09.2023)

22. Екологічні показники. URL:<http://auto.cost.ua/ekologichnij-aspekt/> (дата звернення: 30.09.2023)

23. Інші показники. URL:<https://www.dw.com/ru/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D0%B8%D1%8F-%D0%BA%D0%B0%D0%BA-%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D1%8B/a-37281239> (дата звернення: 30.09.2023)

24. Звіт щодо виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області за 2022 рік. URL: https://uwp.od.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/PROYEKT_ZVIT_PSER_za_2022_rik.pdf (дата звернення: 10.10.2023)

25. Одеська область стала лідером експорту товарів в Україні. URL: <https://suspilne.media/293720-zbilsivsa-na-60-odeska-oblast-stala-liderom-eksportu-tovariv-v-ukraini/> (дата звернення: 10.10.2023)
26. Необхідність чи нахабство: результати опитування щодо розробки просторового плану Южного. URL: <https://yuzhne.city/articles/320920/material-bez-nazvi-26-10-2023-1420> (дата звернення: 10.10.2023)
27. Boseco. URL: <https://boseco.ua/> (дата звернення: 10.10.2023)
28. Концепція розвитку природної території села Сичавка. URL: https://kurort.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/sychavka_monografiya.pdf (дата звернення: 10.10.2023)
29. Чорний О. Найкращі часи – попереду. Що відбувається з туризмом в Україні під час війни. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/samyerkie-vremena-vperedi-proishodit-turizmom-1657645856.html> (дата звернення: 15.10.2023)
30. Як працює готельний та туристичний бізнес в Україні в умовах війни: про стійкість та інновації з Антоном Тараненко. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2824/stiikist-ta-innovacii-yak-pracyuje-gotelnii-ta-turisticinii-biznes-v-ukraini-v-umovax-viini> (дата звернення: 15.10.2023)
31. Депутати Южненської міської ради підтримали рішення щодо створення індустріального парку «ЕКОПОРТ» у громаді. URL: <https://ymtg.gov.ua/news/45757-deputati-iuznenskoyi-miskoyi-radi-pidtrimali-risennia-shhodo-stvorennia-industrialnogo-parku-ekoport-u-gromadi> (дата звернення: 16.10.2023)
32. Южне. City запускає проєкт, де жителі можуть висловити свою думку щодо витрат з бюджету міста. URL: <https://yuzhne.city/articles/317819/yuzhne-city-zapuskaye-proyekt-golos-gromadi-meshkanci-mayut-mozhlivist-visloviti-svoyu-dumku> (дата звернення: 16.10.2023)

33. Бюджет Южного втрачає доходи через війну, але 10 млн виділять за рішенням депутатів на просторовий план. URL: <https://www.yuzhny.info/yuzhniy-vestnik/panorama/biudzheth-iuzhnoho-vtrachaie-dokhody-cherez-viinu-ale-10-mln-vydiliat-za-rishenniam-deputativ-na-prostorovyi-plan/> (дата звернення: 16.10.2023)

34. Туристичний збір. URL: <https://omr.gov.ua/ua/business/tax/turisticheskiy-sbor/> (дата звернення: 17.10.2023)

35. Рішення міської ради від 17.06.2021 № № 422–VIII «Про встановлення ставок туристичного збору на території Южненської міської територіальної громади». URL: <https://ymtg.gov.ua/documents/40434-pro-vstanovlennia-stavok-turisticnogo-zboru-na-teritoriyi-iuznenskoyi-miskoyi-teritorialnoyi-gromadi> (дата звернення: 17.10.2023)

36. Стратегія сталого розвитку Южненської міської територіальної громади на період до 2030 року. URL: [https://ymtg.gov.ua/storage/40/111106/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF-%D0%AE%D0%9C%D0%A2%D0%93-%D0%B4%D0%BE-2030%D1%80-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-%E2%84%961192-V%D0%86%D0%86%D0%86-\(3\)_compressed.pdf](https://ymtg.gov.ua/storage/40/111106/%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%86%D0%AF-%D0%AE%D0%9C%D0%A2%D0%93-%D0%B4%D0%BE-2030%D1%80-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83-%E2%84%961192-V%D0%86%D0%86%D0%86-(3)_compressed.pdf) (дата звернення: 25.10.2023)

37. Підприємства Южного зменшили виробіток продукції на понад 8 відсотків цього року. URL: <https://yuzhne.city/articles/321888/-promislovist-v-yuzhnomu-zmenshila-produkciyu-na-8-5-u-2023> (дата звернення: 25.10.2023)

38. Бюджет Южненської міської територіальної громади. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/1559100000/info/indicators> (дата звернення: 26.10.2023)

39. В Южному будівництво тенісного комплексу на фінальній стадії. URL: <https://www.yuzhny.info/yuzhniy-vestnik/chronika/v-iuzhnomu-budivnytstvo-tenisnoho-kompleksu-na-finalnii-stadii/> (дата звернення: 26.10.2023)

40. Товарообіг роздрібної торгівлі збільшився на 6,6%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3050582-tovaroobig-rozdribnoi-torgivli-zbilsivsa-na-66.html> (дата звернення: 27.10.2023)
41. В Южненській громаді збудують підприємство для переробки відходів. URL: <https://yuzhne.city/articles/325402/v-yuzhnenskij-gromadi-zbuduyut-pidpriyemstvo-dlya-pererobki-vidhodiv> (дата звернення: 27.10.2023)
42. Право оренди на землю під мега-проект яхт клубу у Одеській області, який до війни оцінювався у \$200 млн. URL: <https://mind.ua/auctions/128-pravo-orendi-na-zemlyu-pid-mega-proekt-yaht-klubu-u-odeskij-oblasti-yakij-do-vijni-ocinyuvavsya-u-200> (27.10.2023)
43. SWOT-аналіз територіальної громади. URL: <https://koretska-gromada.gov.ua/news/1626704160/> (дата звернення: 30.10.2023)
44. У BMC заявили про розблокування порту «Південний». URL: <https://mil.in.ua/uk/news/u-vms-zayavyly-pro-rozblokuvannya-portu-pivdennyj-ta-odesa/> (дата звернення: 30.10.2023)
45. Оператори порту "Південний" попросили Зеленського знайти рішення в ситуації із саботажем "зернової ініціативи" з боку РФ. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/911640.html> (дата звернення: 30.10.2023)
46. 3,2 млн тонн вантажів обробив порт Південний. URL: http://www.port-yuzhny.com.ua/article/1000334-3_2 mln tonn vantajv u 2022 roc obrobiv kolektiv derjavnogo pdprimstva m orskiy torgovelnij port yujnij (дата звернення: 30.10.2023)
47. Морський порт Південний. URL: <https://morhoz.od.gov.ua/moregospodarskyj-kompleks/porty-odeskoyi-oblasti/morskyj-port-pivdennyj/> (дата звернення: 30.10.2023)
48. Проект рішення від 28.11.2023 «Про погодження Програми економічного і соціального розвитку Южненської міської територіальної громади на 2024 рік». URL: <https://ymtg.gov.ua/documents/74308-pro-pogodzennia-programi-ekonomicnogo-i-socialnogo-rozvitku-iuznenskoyi-miskoyi-teritorialnoyi-gromadi-na-2024-rik> (дата звернення: 30.10.2023)

49. Уряд удосконалив порядок надання грантів на створення або розвиток власного бізнесу. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-udoskonalyv-poriadok-nadannia-hrantiv-na-stvorennia-abo-rozvytok-vlasnoho-biznesu> (дата звернення: 30.10.2023)

50. Які програми грантів для бізнеса та навчання українців можна отримати за програмою Єробота?. URL:

<https://news.dtki.ua/society/community/77260-yaki-programi-grantiv-dlya-biznesa-ta-navcannya-ukrayinciv-mozna-otrimati-za-programoyu-jerobota>

(дат

а звернення: 30.10.2023)

51. Урядова програма «Свій сад»: як отримати грант на створення садів та теплиць. URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/74486-uriadova-prohrama-svii-sad-ia-otrymaty-hrant-na-stvorennia-sadiv-ta-teplyts/> (дата звернення: 30.10.2023)

52. Гранти на теплиці: як подати заявку на створення власної справи. URL: <https://minagro.gov.ua/news/granti-na-teplici-yak-podati-zayavku-na-stvorennia-vlasnoyi-spravi> (дата звернення: 30.10.2023)

53. Старт в ІТ. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/start-v-it> (дата звернення: 30.10.2023)

54. Гранти для українського ІТ-бізнесу: на що можна отримати гроші та якими програмами скористатися?. URL: <https://speka.media/granti-dlya-ukrayinskogo-it-biznesu-na-shho-mozna-otrimati-grosi-ta-yakimi-programami-skoristatisya-9dd159> (дата звернення: 30.10.2023)